

DOI: 10.18039/ajesi.1401985

A Qualitative Analysis on the Teaching of Basic Religious Knowledge Course in Imam-Hatip High Schools

Fatih ÇAKMAK¹

Date Submitted: 08.12.2023

Date Accepted: 26.12.2024

Type: Research Article

Abstract

Man has intelligence and will, and with these features he is a being that can be trained. The main purpose of the study is to make a qualitative analysis on the teaching of Basic Religious Knowledge (BRK) course in Imam-Hatip High Schools (İHHS) For this purpose, the curriculum, basic philosophy and objectives of the TDB course were examined in the study.. The units and achievements of the BRK course were examined and the achievements were taxonomically classified. Critical issues of the BRK course are covered under the headings of faith, worship and morality, and current issues and problems in the BRK course are included. Ultimately, the study is completed by revealing the methods and techniques that can be used while teaching the BRK course. This research is a study with a qualitative pattern. Document analysis technique was used in the study. The current İHHS Basic Religious Knowledge course curriculum constitutes the data of the document analysis technique. Considering the basic philosophy, achievements and scope of the BRK course, it is an important requirement that this course be taught in high quality. In addition, considering the responsibility of today's young people to gain the knowledge and perception they need to have on the basic issues of Islam such as faith, worship and morality, in accordance with the essence of Islam, the importance of teaching the BRK course in a qualified manner both in secondary and high schools and in İHHS is obvious. In fact, the importance of the course for the current problems and solutions that may cause different understandings and experiences about Islam is obvious. This research emphasizes these needs while analyzing the curriculum of this course, tries to improve the quality of the course and contribute to the field. The basic philosophy of the course is to enable students to learn their responsibilities towards Allah and His Messenger, to be aware of their individual and social responsibilities, to learn the issues related to faith, worship, morality and social life at a basic level, and to grow up as individuals who are consistent in terms of moral attitudes and attitudes. Of the 47 learning outcomes determined in accordance with this purpose, 37 are related to the cognitive domain and 10 are related to the emotional domain. In order to achieve these outcomes, the BRK course is based on faith, worship and ethics. While teaching these topics, teachers of BRK courses should try to address current issues in the teaching of faith, worship and ethics and to improve the quality of the course by using contemporary teaching methods and techniques.

Keywords: basic religious knowledge course, basic religious knowledge course curriculum, Imam-Hatip High School, religious education, religious education courses

Cite: Çakmak, F. (2025). A qualitative analysis on the teaching of basic religious knowledge course in Imam-Hatip high schools. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 15(1), 84-109. <https://doi.org/10.18039/ajesi.1401985>

¹ Asst. Prof. Dr., Afyon Kocatepe University, Faculty of Divinity, Philosophy and Religious Sciences, Department of Religious Education, Türkiye, fcakmak@aku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0333-3834>

DOI: 10.18039/ajesi.1401985

İmam-Hatip Liselerinde Temel Dini Bilgiler Dersinin Öğretimi Üzerine Nitel Bir Analiz

Fatih ÇAKMAK¹

Gönderim Tarihi: 08.12.2023

Kabul Tarihi: 26.12.2024

Türü: Araştırma Makalesi

Öz

İnsan akıl ve irade sahibidir ve bu özellikleriyle eğitilebilen bir varlıktır. Çalışmanın temel amacı, İmam-Hatip Liselerinde (İHL) Temel Dini Bilgiler (TDB) dersinin öğretimi üzerine nitel bir analiz yapmaktır. Bu amaçla çalışmada TDB dersinin öğretim programı, temel felsefesi, amaçları incelenmiştir. TDB dersinin ünite ve kazanımları incelenmiş, kazanımların taksonomik sınıflaması yapılmıştır. TDB dersinin ana konuları iman, ibadet, ahlak başlıklarında işlenmiş, TDB dersinde mevcut güncel konular ve problemlere yer verilmiştir. Sonuçta çalışma, TDB dersini işlerken nelere dikkat edilmesi gerektiği ve daha nitelikli bir TDB dersi işlenmesi konusuna vurgu yaparak tamamlanmaktadır. Bu araştırma nitel desenli bir çalışmadır. Çalışmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır. İHL Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programı, doküman analizi tekniğinin verilerini oluşturmaktadır. TDB dersinin temel felsefesi, kazanımları, kapsamı düşünüldüğünde bu dersin kaliteli bir şekilde işlenmesi önemli bir gereksinimdir. Ayrıca bugünün gençlerinin iman, ibadet ve ahlak gibi İslam'ın temel konuları üzerine sahip olmaları gereken bilgi ve algıyı İslam'ın özüne uygun olarak kazanmaları sorumluluğu da düşünüldüğünde TDB dersinin hem ortaokul ve liselerde hem de İHL okullarında nitelikli işlenmesinin önemi ortadadır. Hatta İslam'a dair farklı anlayış ve yaşantıların ortaya çıkmasına neden olabilecek güncel problemler ve çözümü için de dersin önemi ortadadır. İşte bu araştırma bu dersin öğretim programını analiz ederken bu gereksinimlere vurgu yapmakta, dersin kalitesini arttırmaya ve alana katkı sağlamaya çalışmaktadır. Dersin temel felsefesi, öğrencilerin Allah ve Resulüne karşı sorumluluklarını öğrenmeleri, bireysel ve toplumsal sorumluluklarının farkında olmaları, iman, ibadet, ahlak ve sosyal hayatla ilgili konuları temel düzeyde öğrenmeleri, ahlaki tavır ile tutumlar açısından tutarlılık gösteren bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır. Bu amaca uygun olarak belirlenen 47 kazanımının 37'si bilişsel alanla, 10'u duyuşsal alanla ilgilidir. Bu kazanımlara ulaşabilmek için TDB dersi iman, ibadet ve ahlak konularını temele almaktadır. TDB dersi öğretmenleri bu konuları işlerken iman, ibadet ve ahlak öğretiminde güncel sorunları ele almaya, çağdaş öğretim yöntem ve teknikleri kullanarak dersin niteliğini arttırmaya çalışmalıdırlar.

Anahtar kelimeler: din eğitimi, din öğretimi alan dersleri, İmam-Hatip lisesi, temel dini bilgiler dersi, temel dini bilgiler dersi öğretim programı

Atıf: Çakmak, F. (2025). İmam-Hatip Liselerinde temel dini bilgiler dersinin öğretimi üzerine nitel bir analiz. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 15(1), 84-109. <https://doi.org/10.18039/ajesi.1401985>

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilim Dalı, Türkiye, fcakmak@aku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0333-3834>

Giriş

Karmaşık bir yapıda ve pek çok kabiliyetle donatılmış olarak dünyaya gelen insan bu kabiliyetlerini geliştirebilmek için tüm yönleriyle eğitilmelidir. Bu eğitim insanın bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve algısal alanlarla doğuştan sahip olduğu özellikleri arasında ahenkli bir bütünlük kurularak yapılmalıdır (Türk, 2014). Zira eğitim insanın bu özelliklerini geliştirmeyi, insanın yeteneklerini en üst sınıra ulaştırmayı hedefler (Gül, 2004).

Eğitim üzerine çalışan bilim insanlarının ortaya koydukları tanımlar farklı yaklaşımlara göre çeşitlilik göstermektedir. Sosyolojik yaklaşımda eğitim, yetişkinlerin yetişmekte olan çocuk ve gençler üzerinde uyguladıkları bir eylemdir. Bu eylemle amaç yetişen nesle geçmişin ya da ataların kültürel birikiminin ve değerlerinin aktarılması, çocuk ve gençlerin toplumun değerlerini benimsemelerinin sağlanmasıdır. Psikolojik yaklaşımda eğitim, her bireyin sahip olduğu yetenekleri en üs düzeyde geliştirme, bireyin gelecekte başarılı bir yaşam sürmesini sağlama eylemidir (Gül, 2004). İçerik açısından eğitim, yeni kuşakların toplum yaşayışında yerlerini almak için gereken bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliği olarak tanımlanır (Oğuzkan, 1974). Süreç açısından eğitim, bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı (amaçlı ve planlı) olarak istendik değişme meydana getirme süreci olarak tanımlanır (Ertürk, 1972).

Din ve eğitim insan yaşamının iki vazgeçilmez kavramıdır. Bu durum insanın inanabilen ve eğitilebilen bir varlık olması sebebiyledir. Din insanın kayıtsız şartsız var olan Mutlak Varlığa yönelişi ve O'nun tarafından kuşatılışdır (Bilgin, 1988). Din eğitimi bireyin dini davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla kasıtlı olarak istendik değişmeler meydana getirme denemeleri sürecidir (Tosun, 2001). Hem dinin hem de eğitimin ortak hedefi insanın doğuştan getirdiği gizil güçleri ortaya çıkarmak, gelişmesini sağlamak ve bu sayede erdemli kişiler yetiştirip erdemli topluluklar meydana getirmektir (Nas, 2018). Din eğitiminde bu amaç örgün ve yaygın eğitim kurumları aracılığıyla formal olarak gerçekleştirilmektedir. Örgün eğitim kurumları yani okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Temel Dini Bilgiler, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Hayatı dersleri din eğitiminin nitelikli ve kaliteli bireyler yetiştirme amacının gerçekleştiği yerlerdir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri Cumhuriyet sonrası geçirdiği farklı süreçler sonrasında (Günaydın, 2009) 1982 Anayasası ile zorunlu olmuştur (Erken, 2020). Bu sürecin son halkası olarak Talim ve Terbiye Kurulunun 25.06.2012 tarih ve 69 sayılı kararı ile birlikte Türk Milli Eğitim sistemi içerisine bazı farklı ders alanları eklenmiştir. Bu alanlar ilköğretim kurumları haftalık ders çizelgesine göre din, ahlak ve değerler, dil ve anlatım, yabancı dil, fen bilimleri ve matematik, sanat ve spor ve sosyal bilimler alanlarıdır (Yürük, 2015). Buna göre, 24.08.2012 tarih ve 124 sayılı "Ortaöğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgesinde Değişiklik Yapılması" kararlarıyla, ortaokul ve liselerde okutulacak seçmeli din, ahlak ve değerler alanı dersleri olarak Temel Dini Bilgiler, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Hayatı dersleri belirlenmiştir (Meydan, 2013). Temel Dini Bilgiler dersi ortaokullar ve liselerde seçmeli, İmam-Hatip ortaokulu ve liselerinde ise zorunlu dersler arasında yer almaktadır (MEB, 2018).

Ertürk eğitim programını, öğrencide geliştirilecek davranışların, önceden kararlaştırılıp, bir sıraya konması, öğrenme yaşantıları düzeneği olarak tanımlamaktadır (Ertürk, 1972). Demirel, öğretim programını, okulda ya da okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği; ders programını ise bir ders süresi içinde planlanan hedeflerin bireye nasıl kazandırılacağını gösteren tüm etkinliklerin yer aldığı bir plan olarak ifade eder (Demirel, 2015).

Demirel'in öğretim programı tanımından hareketle Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programını, TDB dersinin okulda ya da okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği olarak ifade edebiliriz. Başka bir ifadeyle TDB dersi öğretim programı, TDB dersi için resmi düzeyde oluşturulan, uygulanması okul ya da öğretmen tarafından gerçekleştirilen, programın hedefler/kazanımlar, içerik/kapsam, eğitim durumları (yöntem ve teknikler) ve sınav durumları (ölçme ve değerlendirme) öğelerinin açık şekilde belirlendiği ve öğretimin bu plana göre yapılması öngörülen programdır.

Temel Dini Bilgiler dersinde öğretmen "İman esaslarını bütüncül bir şekilde kavrar" (MEB, 2018) kazanımı üzerine "İslam'ın iman esaslarını kavraması" (MEB, 2018) amacıyla öncelikle hazırladığı kavram haritası ya da bilgi haritası üzerinden konunun kavramsal çerçevesini işler, sonra iman-bilgi ilişkisi, iman-akıl ilişkisi vb. konularda tartışma ortamı hazırlar. Bu konuda soru-cevap, Sokratik tartışma, istasyon vb. teknikler kullanarak zengin sınıf içi etkinliklerle öğrencinin düşünmesini ve aktif öğrenmesini sağlar. Öğrencilerinden konuyla ve kazanımla ilgili kendi yaşantısından ve hayatın içerisinde örnekler vermesini ister. Bu şekilde öğrendiği bilgileri hayatında kullanmasını, öğrendiklerinin işlevsel olmasını amaçlar. Öğrenci de öğrendiği bilgileri kullanarak bilgiyi yapılandırmış olur. Öğretmen sürecin sonunda kazanımlara uygun olarak değerlendirme yapar. Benzer bir şekilde başka öğretmen "Abdest, boy abdesti ve teyemmümün alınışını açıklar" (MEB, 2018) kazanımı için "İslam'ın temel ibadetlerinin yapılarını açıklamaları" (MEB, 2018) amacıyla gösterip-yaptırma yöntemi ya da gösteri tekniğiyle işlemesi, öğrencilerin yaparak-yaşayarak öğrenmesinin sağlanması da önemlidir. Bütün bu süreçler içerisinde öğretmen ve öğrenci arasında etkileşimli bir sınıf ortamının olması, farklı öğrenme stillerinden öğrencilere uygun zengin bir öğrenme-öğretme süreci, öğrencinin yaparak-yaşayarak öğrenmesinin sağlanması, sürecin değerlendirilmesi vb. şekilde gerçekleştirilen tüm etkinliklerde Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programının uygulanması söz konusudur.

Problem Durumu

Bu çalışmanın temel problemi; İmam-Hatip liselerinde 9. sınıflarda zorunlu olan Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programı uygulamalarında dikkat edilmesi gereken unsurlar nelerdir? sorusudur. Bu temel problem çerçevesinde çalışmada şu alt problemlere cevap aranacaktır:

Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programının temel felsefesi, amaçları, dersin öğretiminde dikkat edilecek hususlar, dersin ünite ve kazanımları nelerdir?

Temel Dini Bilgiler dersinin ana konuları nelerdir?

Temel Dini Bilgiler dersinin güncel konuları ve problemleri nelerdir?

Temel Dini Bilgiler dersinde kullanılabilecek yaklaşım, yöntem ve teknikler nelerdir?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı, İmam-Hatip liselerinde 9. sınıflarda zorunlu olan Temel Dini Bilgiler dersinin öğretim programını analiz etmektir. Bu temel amaç çerçevesinde çalışmada şu alt amaçlar incelenmiştir:

Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programının temel felsefesini, amaçlarını, dersin öğretiminde dikkat edilecek hususları, dersin ünite ve kazanımlarını analiz etmek.

Temel Dini Bilgiler dersinin ana konularını analiz etmek.

Temel Dini Bilgiler dersinde güncel konuları ve problemleri analiz etmek.

Temel Dini Bilgiler dersinde kullanılabilir yaklaşım, yöntem ve teknikleri analiz etmek.

Bu araştırma; İmam-Hatip liselerinde 9. sınıflarda zorunlu olarak okutulan Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programının temel felsefesi, amaçları, kazanımları, güncel konuları, problemleri ve dersi nitelikli bir şekilde işlemeyi sağlayacak öğretim yöntem ve tekniklerini analiz etmeye çalıştığı için önemlidir. TDB dersi bugünün gençlerinin iman, ibadet ve ahlak gibi İslam'ın temel konuları üzerine sahip olmaları gereken bilgi ve algıyı İslam'ın özüne uygun olarak kazanmaları ihtiyacının karşılandığı önemli bir derstir. Hatta İslam'a dair farklı anlayış ve yaşantıların ortaya çıkmasına neden olabilecek güncel problemlerin çözümü için de dersin önemi ortadadır. Bu araştırma, TDB dersinde iman, ibadet ve ahlak gibi İslam dininin en temel konularının öğretiminde dikkate alınması gereken ilkeleri belirlemeye çalıştığı için hem önemli hem de alana katkı sağlamaktadır.

Yöntem

Bu çalışma nitel desenli bir araştırmadır. Nitel desen, olgu ve olayların doğal ortamlarında incelendiği, gerçekçi ve bütüncül veriler ortaya konulmasına yönelik yapılan, yapılandırılmamış gözlem, görüşme ve doküman incelemelerinde kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Nitel desenli araştırmalarda nitel gözlem, mülakat, sesli ve görsel materyaller ve nitel dokümanlar gibi farklı veri toplama teknikleri vardır. Nitel dokümanlar umumi dokümanlar (örneğin resmi raporlar) ve özel dokümanlar (örneğin kişisel günlükler) olabilir (Creswell, 2017). Bu araştırmada veri toplarken nitel dokümanlar kullanılmıştır. Araştırmanın verileri 2018 İmam Hatip Liseleri 9. sınıflar Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programından elde edilmiştir. Araştırmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi belli bir amaca ulaşmak için kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsayan, basılı ve elektronik materyallerin incelenmesi ve değerlendirilmesi sürecinde gerçekleşen bir dizi işlemdir (Sak, Sak, Şendil ve Nas, 2021). Başka bir ifadeyle doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğinin özenle ve sistematik olarak analiz etmek amacıyla kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Kıral, 2020). Bu çerçevede araştırmada Temel Dini Bilgiler dersinin felsefesi, amaçları, kazanımları, güncel konuları ve problemleri analiz edilmiştir. Araştırmada Temel Dini Bilgiler dersi kazanımları ifade edilirken kazanım 1 (K1), kazanım 2 (K2) vb. şeklinde kodlanmıştır.

Bulgular

Temel Dini Bilgiler Dersinin Temel Felsefesi ve Amaçları

İslâm hem ilk hem de son dinin adıdır. Özünde Allah'ın iradesine ve emirlerine teslimiyetin olduğu, adını özelliğinden alan İslâm, son peygamberin tebliğ ettiği dinin özel ismi olmakla birlikte (Mâide 5/3), Allah'ın varlığı ve birliğini esas alıp, O'nun iradesine teslim olma ilkesine dayanan önceki peygamberlerin bildirdikleri dinin de adıdır (Harman, 2001). Hak olarak bildirilen tek din İslam'dır. Kur'an'da Allah elçisi olarak bildirilen tüm Peygamberler de İslam Peygamberidir (Yûnus 10/72; Bakara 2/131-132; Mâide 5/44).

Halife (Bakara 2/29) olarak tanımlanan ve vahye muhatap kılınan insan (Ceyhan, 2018) yaratılmış varlıkların en şerefli olarak bildirilmiştir (Tîn 95/4). Allah ile insan arasındaki ilişkiyi ontolojik, epistemolojik ve etik (Gümrükçüoğlu, 2013) olmak üzere üç boyutta ele almak mümkündür. Ontolojik boyut yaratma/var etme ilişkisidir. Yaratıcının varlığını yokluğuna tercih etmesine bağlı olarak var olan insanın, ontolojik ilişki boyutunda Allah'ı tanıması, varlığının Allah'a ait olduğunu bilmesi önemlidir (Ceyhan, 2018). İşte insanı değerli kılan da budur. Başka bir ifadeyle insanın yaratılmış olması ve bu gerçekliği kabul ederek gereklerini yapmaya dair teslimiyeti, insanı yüceltir. Epistemolojik boyut Allah'ın kendisini bilginin kaynağı olarak tanıması ve kendisi hakkında insanı bilgilendirmiş olmasıdır (Ra'd 13/3-4; Enbiyâ 21/33; Nûr 24/45; Furkân 25/2, 59; Rahmân 55/7, 14-15). Allah insanı bu ilişkide nasıl davranması gerektiği, bu ilişkinin nasıl olması gerektiği hakkında vahiy ve peygamberler aracılığıyla bilgilendirmektedir. Etik boyut, insanın Allah'a karşı ontolojik ve epistemolojik ilişki boyutlarının gereklerini yerine getirmesiyle gerçekleşen, yaratılış gayesini gerçekleştirerek kulluk bilinciyle yaşaması ve Allah'ın halifeliğini gerçekleştirebilmesi demektir. Ontolojik ve epistemolojik boyutlar Allah'tan insana doğru gerçekleşirken, etik boyut insandan Allah'a doğru gerçekleşmektedir (Gümrükçüoğlu, 2013).

İnsan yaşamın başlangıcından bugüne en çok hayatın anlamının ne olduğunu anlamak istemiş, bu amaçla sorular sormuş, sorgulamalar yapmıştır. İnsanın bu önemli ve zor sorusuna cevap verebilecek en temel kaynaklardan birisi şüphesiz din/İslam dinidir. İnsan-Allah ilişkisindeki bilgi boyutu, vahiy ve peygamberler aracılığıyla insanın bilgilendirilmesi, anlam arayışında insana rehber olabilmek içindir. Bu sayede insan bu önemli ve zor sorularının cevabını bulmuş, bu da insanı huzurlu ve mutlu etmiştir. Zira yapılan araştırmalar bireylerin psikolojik açıdan iyi olmaları, mutlu ve huzurlu olabilmeleri için dinî bir inancın varlığının son derece önemli olduğunu göstermektedir (Ekşioğlu, 2011). Başka bir ifadeyle, iman eden, ibadetlerini yerine getiren, ahlaklı bir yaşam süren insan, Allah ile arasında kurduğu manevi bir bağ ile ruh dünyasında, hayatı anlamlandırma, psikolojik iyi olma durumlarında birtakım olumlu gelişmeler yaşamakta, bu durum insana huzur ve mutluluk vermektedir (Kaya ve Küçük, 2017). Bu da insanın iman, ibadet ve ahlak boyutlarında sorumluluklarını bilmesiyle mümkündür. Bu durum TDB dersinin temel felsefesinde ve hedeflerinde açıkça ifade edilmektedir.

Temel Dini Bilgiler dersinin temel felsefesi, öğrencilerin Allah ve Resulüne karşı sorumluluklarını öğrenmeleri, bireysel ve toplumsal sorumluluklarının farkında olmalarını sağlamaktır. Aynı zamanda bu ders, İslam dininin özüne ve insanın yaratılışına uygun yaşamaya zemin hazırlayan iman, ibadet, ahlak ve sosyal hayatla ilgili konuları temel düzeyde öğrencilere vermeyi ve onları ahlaki tavır ile tutumlar açısından tutarlılık gösteren bireyler olarak yetiştirmeyi hedeflemektedir (MEB, 2018).

TDB dersinde öğrencilerin İslam dininin özünü oluşturan iman, ibadet ve ahlak konularını bütüncül bir bakış açısıyla kavramaları, konu ve kazanımların, Hadis, Fıkıh, Tefsir, Akaid, Kelam, İslam Ahlakı, Hitabet ve Mesleki Uygulama gibi ilgili derslerle ilişkilendirilerek verilmesine dikkat edilmelidir. Ayrıca TDB dersinin öğrencilerin ileriki öğrenmeler için zemin teşkil edeceği unutulmamalı; konu ve kazanımlar bu olgu göz önünde bulundurularak temel düzeyde verilmeli, öğrencilerde ön yargı oluşturacak ve yılgınlığa sebep olacak uygulamalardan kaçınılmalıdır (MEB, 2018).

Temel Dini Bilgiler Dersi Kazanımlarının Analizi

Temel dini bilgiler dersi öğretim programı üniteleri, kazanım sayıları ve süreleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

TDB dersi öğretim programı üniteleri, kazanım sayıları ve süreleri (MEB, 2018).

ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	DERS SAATİ	DERS SAATLERİ YÜZDESİ
1. İnanç Dünyamız	7	7	16,66
2. İbadet Hayatımız	17	10	27,77
3. Ana Hatlarıyla İslam Ahlakı	8	6	16,66
4. Ahlakî Davranışlar	6	8	22,22
5. Adab-ı Muâşeret	9	6	16,66

TDB dersi I. ünite kazanımları öğrenme alanları (Şahin, 2005) ya da hedeflerin taksonomik sınıflamasına (Bloom Taksonomisi) (Tutkun, 2012) göre incelendiğinde yedi kazanımdan 4'ü açıklar, 1'i tanımlar, 1'i kavrar, 1'i de temellendirir şeklindedir. Buna göre tüm kazanımlar bilişsel öğrenme alanına aittir. Duyuşsal ve psikomotor alana ait kazanım tespit edilememektedir. Buna göre TDB dersinde birinci üniteye ait kazanımlarla öğrencilerin İslam dininin inanç konularına ilişkin öğretiler hakkında bilgi sahibi olmaları hedeflenmektedir. TDB dersi birinci ünite kazanımlarında, öğrencilerin iman konularını içselleştirmeleri, benimsemeleri, inanmaya isteki, duyarlı olmaları, inanmaya yönelik olumlu tutum sergilemeleri, özen göstermeleri vb. davranışlar şeklinde ifade edebileceğimiz duyuşsal alan kazanımlarına yer verilmemektedir. Bilişsel alan kazanımları Yeni Bloom Taksonomisinin (YBT) bilişsel süreçler boyutunda altı boyut vardır. Bunlar, hatırlama, anlama, uygulama, çözümlenme, değerlendirme, yaratmadır (Bümen, 2006). TDB dersi birinci ünite kazanımları Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilişsel süreçler boyutu açısından incelendiğinde, kazanım 2 (K2), kazanım 3 (K3), kazanım 5 (K5) ve kazanım 7 (K7) hatırlama ve anlama; kazanım 1 (K1) ve kazanım 6 (K6) değerlendirme boyutundadır. Buna göre TDB dersi birinci ünite kazanımlarının 4'ü alt düzey, 2'si üst düzey süreçler boyutundadır (Durmuş, 2017).

II. ünite kazanımları öğrenme alanlarına göre incelendiğinde on yedi kazanımdan 9'u açıklar, 3'ü örneklendirir/örnek verir, 1'i yorumlar, 1'i ayırt eder, 1'i söyler, 1'i fark eder, 1'i de istekli olur şeklindedir. Buna göre 16 kazanım bilişsel, 1 kazanım duyuşsal alana aittir. Psikomotor alana ait kazanım tespit edilememektedir. Buna göre TDB dersi ikinci ünite kazanımlarında çoğunlukla öğrencilerin bilgi sahibi olmaları hedeflenmektedir. Bilişsel alan kazanımları YBT'nin bilişsel süreçler boyutu açısından incelendiğinde; K1-K2-K5-K6-K7-K9-K10-K11-K13-K14-K15 hatırlama ve anlama boyutunda; K12-K16 çözümlenme, K3-K4-K8 değerlendirme boyutundadır. Buna göre TDB dersi ikinci ünite kazanımlarının 11'i alt düzey, 5'i üst düzey bilişsel süreçler boyutundadır. K17 duyuşsal alan kazanımıdır.

TDB dersi III. ünite kazanımları öğrenme alanlarına göre incelendiğinde 5'i bilişsel, 3'ü duyuşsal alandadır. TDB dersi üçüncü ünite kazanımları YBT'nin bilişsel süreçler boyutu açısından incelendiğinde K2-K8 hatırlama ve anlama; K1-K3-K4 değerlendirme boyutundadır. Buna göre TDB dersi üçüncü ünite kazanımlarının 2'si alt düzey, 3'ü üst düzey süreçler boyutundadır. K5-K6-K7 duyuşsal alan kazanımı olarak değerlendirilmiştir.

TDB dersi IV. ünite kazanımlarının 3'ü bilişsel, 3'ü duyuşsal alandadır. TDB dersi dördüncü ünite kazanımları YBT'nin bilişsel süreçler boyutu açısından incelendiğinde K6 anlama; K1-K3 değerlendirme boyutundadır. Buna göre TDB dersi dördüncü ünite kazanımlarının 1'i alt düzey, 2'si üst düzey süreçler boyutundadır. K2-K4-K5 duyuşsal alan kazanımı olarak değerlendirilmiştir.

TDB dersi V. ünite kazanımlarının 6'sı bilişsel, 3'ü duyuşsal alandadır. TDB dersi beşinci ünite kazanımları YBT'nin bilişsel süreçler boyutu açısından incelendiğinde K1-K2-K6-K8 anlama; K3-K7 değerlendirme boyutundadır. Buna göre TDB dersi beşinci ünite kazanımlarının 4'ü alt düzey, 2'si üst düzey süreçler boyutundadır. K4-K5-K9 duyuşsal alan kazanımı olarak değerlendirilmiştir.

TDB dersi tüm kazanımlarının öğrenme alanı dağılımları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

TDB dersi kazanımlarının öğrenme alanı dağılımları

Ünite	Bilişsel Alan		Duyuşsal Alan		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
1. İnanç Dünyamız	7	100	0	0	7	14,8
2. İbadet Hayatımız	16	94,2	1	5,8	17	36,1
3. Ana Hatlarıyla İslam Ahlakı	5	62,5	3	37,5	8	17
4. Ahlaki Davranışlar	3	50	3	50	6	12,7
5. Adab-ı Muaşeret	6	66,7	3	33,3	9	19,1

Temel Dini Bilgiler Dersinin Ana Konuları

Temel Dini Bilgiler dersi, öğrencileri İmam-Hatip Liselerinde ileriki sınıflarda yer alan meslek derslerine hazırlamaktadır. Bu amaçla ders İslam dini hakkında iman, ibadet ve ahlak konularıyla ilgili genel bir içeriğe sahiptir. Bu başlıkta bu ana konulara temas edilecektir.

İman

Sözlükte “güvenmek, emin olmak, güven içinde bulunmak; inanılır, güvenilir olmak” anlamındaki emn (emân) kökünden türeyen iman (faith, ibrance emunah) kelimesi, birine güvenmek, güven duygusu içinde birini, birinin sözünü doğrulamak, sözünün doğruluğunu onaylamak (tasdik) demektir (Esen, 2008). Kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve cevarih ile amel etme şeklinde imanı klasik olarak tanımladığımızda kavramın duygu, düşünce ve davranış boyutları akla gelmektedir. Kalbin ameli ya da tasdiki imanın duygu boyutudur. Rabbin adı anıldığında inanan kalplerin titremesi, onların yalnızca Rablerine güvenmeleri imanın duygu boyutuna işaret etmektedir (Enfâl 8/2). Düşünmeyi sağlayan, imanı temellendirme eylemini mümkün kılan akıl ve ürettiği bilgiler imanın düşünce boyutudur. Göklerin ve yerin yaratılışı hakkında gözlem ve derin düşünmeyi emreden ayetler imanın düşünce boyutuna işaret etmektedir (Âl-i İmrân 3/190-191). Namaz ve zekât gibi aksiyonlar imanın davranış boyutudur. İnananların

Tevhede sımsıkı sarılmaları, namazı dosdoğru kılmaları, zekâtı vermeleri sağlam ve dosdoğru bir dinin gereği olarak ifade edilmiştir (Beyyine 98/5). Bu da imanın davranış boyutuna işaret eder (Harman, 2015).

İman İslam dininin en temel kavramlarından birisidir. Bu sebeple iman ile ilişkiye sokabileceğimiz pek çok kavramdan söz edebiliriz. İman-bilgi, iman-akıl, iman-amel, iman-ahlak vb. ilişkileri ayrıntılı bir şekilde ele almak bu çalışmanın amacının üstündedir. Bu bölümde amacımız iman kavramının din eğitimi ve öğretimine konu olabilecek yönlerini ortaya koymaktır. Bu sebeple aşağıda iman kavramı ya da imanı öğretime konu ederken dikkat edilmesi gereken hususlara dikkat çekilmiştir:

İman duygu, düşünce ve aksiyon yönü olan bir tutumdur. İman etmek sadece inandığını düşünmek değil, bir yaşam biçimidir. Eğitim de (aynı iman kavramı gibi) sıradan bir “kanı” bir “görüş” değil, kalpte, akılda hissedilerek, “iman” derecesinde üzerinde durulması, düşünülmesi ve kazanımları aksiyona dönüşmesi gereken bir kavramdır (Öztürk, 2008). Buna göre iman ve eğitim kavramları arasında bireye etkileri açısından sıkı bir ilişki vardır. TDB dersinde ve diğer din öğretimi derslerinde iman konuları öğretilirken iman-eğitim ilişkisinin duygu, düşünce ve eylem birlikteliğinin bireylere olumlu etkileri dikkate alınacak yaklaşımlar geliştirilmelidir.

TDB dersi ve diğer din öğretimi alan derslerinde iman kavramı duygu, düşünce ve eylem birlikteliği içerisinde öğretilirken, duygu boyutu açısından din eğitimcisi nelere dikkat etmelidir? Eğitimciler/öğretmenler bireylerin/öğrencilerin duygu dünyalarına hitap edecek, onlara bu duyguyu/coşkuyu yaşatacak yaklaşımlar kullanmalıdırlar. Buna göre bir insanın ruh dünyası ne kadar gelişmişse iman etme donanımı da o kadar gelişmiştir (Harman, 2015).

İman kavramı öğretiminde düşünce boyutu açısından din eğitimcileri/öğretmenler bireylerin/öğrencilerin düşünce dünyalarını zenginleştirecek yaklaşımlar kullanmalıdırlar. Burada bir sonraki başlıkta daha ayrıntılı değineceğimiz özellikle gençlik döneminin sorunu olan sorular/sorgulamalar ve eğitimcinin/öğretmenin buna yönelik sergileyeceği tutumlar ön plana çıkmakla birlikte, TDB dersi ve diğer din öğretimi derslerinde bireylerin düşünmelerini, anlamalarını, kavramalarını, içselleştirmelerini vb. önemseyen yaklaşımların son derece önemli olduğunu bilmek gerekmektedir. Gelişimsel seyrine uygun olarak çocuğun doğal soru/sorgulamaları ve bu süreci kaliteli yönetmesi gereken din eğitimcisi/öğretmen sorunu bu alanda çözülmesi gereken en önemli konulardan birisidir. Bireylerin düşünmelerine imkân tanıyan yaklaşımları kullanarak bu sorunu çözme çabası içerisinde olmak ve buna uygun tutum ve davranışlar sergilemek gerekmektedir.

İman kavramı öğretiminde düşünce boyutu açısından bir diğer önemli yaklaşım imanda bilgi meselesi ve önemidir. İman, şek ve şüpheden uzak, kalbin güvenilir bir şekilde kabul ettiği, kesin kalbi/akli bir bilgiyi tasdik etmek ve buna göre yaşamak olduğuna göre imanda esas olan bu kesin tasdiki bilgidir (Esen, 2008). Din eğitimcileri/öğretmenler iman öğretiminde inanan bireylere bilinçli bir iman kazandırmayı, inanmanın sadece basit bir kabul olmadığını, bilerek/bilinçle bir imanı kabul etme gerekliliğini vurgulayan yaklaşımları önemsemelidirler.

İman kavramı öğretiminde aksiyon/eylem boyutu açısından iman-amel birlikteliğini önemseyen yaklaşımlar kullanmalıdırlar. Bu çerçevede TDB dersi ve diğer din öğretimi derslerinde iman kavramı yaparak-yaşayarak öğrenme modelleri çerçevesinde hayatın içinden etkinlik/uygulamaların kullanıldığı yaklaşımlarla öğretilmelidir.

İman kavramı öğretiminde din eğitimcisi/öğretmenler bireylerin/öğrencilerin imanı temellendirmelerine imkân tanıyan yaklaşımları önemsemelidirler. İslam teoloji tarihinde nakil/haber merkezli iman temellendirmesi, akıl/nazar merkezli iman temellendirmesi, kalp

fiilleri merkezli iman temellendirmesi olmak üzere akıl ile vahiy arasında kurulan ilişkiye bağlı olarak üç türlü iman temellendirmesinden söz edilebilir (Ay, 2011). TDB dersi ve diğer din öğretimi derslerinde iman öğretiminde bu yaklaşımların kullanılması, öğrencilerin inançlarını temellendirmeyi öğrenebilmeleri için önemli bir gereksinimdir.

İman kavramı öğretiminde din eğitimcisi/öğretmenler bireylerin/öğrencilerin soru sormalarına ya da sorgulama yapmalarına imkân tanıyan yaklaşımlar kullanmalıdırlar. Öğrenciler son çocuklukta (Selçuk, 1991) ve özellikle ergenlikte (Hökelekli, 2011) dini gelişimleri açısından şüpheler ve sorgulamalar yaşadığı için TDB dersi ve diğer din öğretimi derslerinde öğretmenlerin bu duruma uygun sınıf ortamlarıyla sorunu çözümlayebilecek yaklaşımlar kullanmaları önemlidir. TDB dersinde imanla ilgili konular öğretilirken son dönemlerde gençler arasında yaygınlaştığı ifade edilen deizm, ateizm vb. görüşlere yönelme konusunda hem doğru bilgi ve ilgi hem de doğru yaklaşımlar sergileme noktasında dikkatli olmak gerekmektedir. Hem İHL meslek dersleri öğretmenleri hem de diğer din eğitimcileri bu konuları araştırarak konuya dair bilgilerini güçlendirme, bilimsel çalışmalarını takip etme, öğrencilerin konuya yönelik sorularına/sorunlarına ciddiyetle eğilme ve onları cevaplama/giderme konusunda özenli davranmalıdırlar.

İbadet

Sözlükte “boyun eğme, alçak gönüllülük, itaat, kulluk, tapma, tapınma” (Sinanoğlu, 1999) anlamlarına gelen ibadet kavramı günlük kullanımda dar anlamıyla Müslümanların inançları gereği yapması gereken şekli belirlenmiş davranışlar (namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek vb.) olarak kullanılır (Peker, 1993). Başka bir ifadeyle ibadet, insanın Aşkın varlıkla kurduğu tabiatüstü ilişkinin belirli sözler ve davranışlarla dış dünyadaki tezahürüdür (Hökelekli, 2011). İnsan bu ilişkide Allah’a karşı sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür ve acizlik duygularını ifade etmekte (Şentürk, 1994), varlığını kendisine borçlu olduğu Aşkın varlığa şükranlarını sunmaktadır. Ayet ve hadislerde yaratılmış varlığın Allah’a sevgi, saygı ve teslimiyetini ifade etmek için “nüsük, dua, hudû, huşû, anve, rükû, secde, kunût, tesbih, şükür” gibi kavramların da yer yer ibadetle aynı veya yakın anlamda kullanıldığı görülür. Zira sözlüklerde bu kavramlara da “boyun eğme, alçak gönüllülük” anlamı verildiği ve bunlardan bazılarının ibadet anlamında kullanıldığı görülmektedir (Sinanoğlu, 1999).

İbadet, imanın davranışa yansımaları olarak dinin temel bileşenlerinden birisidir. İbadet eğitimi de din eğitiminin temel problemlerinden birisidir. İbadetler inancı geliştirdiği ya da kuvvetlendirdiği için ibadet eğitimi inanç eğitimi tamamlamakta ve bütünlemektedir (İder, 2022). TDB ve diğer din öğretimi derslerinde ibadet eğitimi/öğretiminde dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır:

İbadet salt belirli şekil ve eylemlerden ibaret değildir. İlahi rızaya uygun davranabildiğinde insan hayatının kendisi ibadet olarak kabul edilmektedir (En’âm 6/162). İbadet ve itaatler, salt eda ile ifa edilmemekte; onun edasından beklenenlerin ikmal edilmesiyle tamamlanmaktadır (Özkan, 2022). Bu sebeple ibadet eğitiminde bütüncül yaklaşım çok önemlidir. Bu yaklaşımda ibadetin geniş anlamıyla insanın tüm davranışlarını kuşatan bir anlam içermesi gerektiği, sadece belirli söz ve hareketlerden ibaret olmadığı mantığı bireylere/öğrencilere kazandırılmalıdır.

İbadet eğitiminde sevgi temelli yaklaşım kullanılmalıdır. Yaratıcı-yaratılan ilişkisinde olması gereken duygusal temeller ibadet eğitiminin öncül motivasyonudur. Yaratıcıya ve dine

yönelik olumlu tasavvurlar bireylerin ibadete karşı tutumunda, ibadeti gerçekleştirme ve sürdürme gayretinde çok etkilidir (İder 2022). Bu sebeple ibadet eğitiminde Allah sevgisi temeline dayalı yaklaşımlar kullanmak TDB dersi öğretmenleri ve din eğitimcileri için önemli bir sorumluluktur.

İbadet eğitiminde kapsayıcı yaklaşım dikkate alınmalıdır. İbadetin hem Allah rızası için gerçekleştirilen eylemler hem de insanlığın faydasına olan davranışlar olduğu düşüncesine dayalı bu yaklaşımda ibadet, inanç ve ahlak birbirini tamamlayan kazanımlardır. Bu yaklaşımda bireylerin/öğrencilerin insanlara fayda sağlayan işlerin aynı zamanda Allah'ın da hoşnutluğunu kazanmak olduğunu anlamaları sağlanmalıdır. Tevhit inancının gereği olarak bireyler/öğrenciler, inanç ilkelerini, ameli hükümleri, ahlaki tutum ve davranışları birlikte değerli bulan bir anlayış geliştirebilmelidirler. Din eğitimcileri/öğretmenler de bu anlayışa uygun yaklaşımlar sergilemelidirler.

İslam dini hem dünya hayatını hem de ahiret hayatını önemsemektedir. Bu sebeple din eğitimcileri/öğretmenler ibadet eğitiminde bireylere imanlarının gereği olarak gerçekleştirdikleri söz ve davranışlarda dünya-ahiret birlikteliğine uygun bir algı geliştirmelerini sağlayan yaklaşımlar kullanmalıdırlar. Bireylerin/öğrencilerin ibadetlerin sadece belli ritüellerle sınırlı olduğunu ve sadece uhrevi amaçlar için gerçekleştirildiklerini düşünmelerine sebep olacak yaklaşımlardan uzak durulmalıdır. Bu yaklaşımın aksine tutumlar, özellikle genç bireylerin ibadetlerin/dini tutum ve davranışların dünyevi anlamlarını kavrayamamalarına ve bunlardan uzaklaşmalarına sebep olabilmektedir.

“Allah, hiç kimseye gücünün yeteceğinden fazla yük yüklemeyiz” (Bakara 2/286). İslam insanlardan gerçekleştirilmesi insan doğasına uygun olmayan isteklerde bulunmamıştır. TDB ve diğer din öğretimi derslerinde bireylere/öğrencilere bu anlayışa uygun olarak ibadetlerin insan tabiatına uygunluğunu/yatkınlığını ortaya koyan yaklaşımlar kullanılmalıdır. Aksine tutum ve davranışlar bireylerin/öğrencilerin ibadeti çok zor istekler olarak algılamalarına neden olabilmektedir. Bu da öğrencilerin İslam'dan/ibadetten uzaklaşmalarına sebep olabilmektedir.

İslam kolaylık dinidir (Bakara 2/185; Hac 22/78; Nisâ, 4/28, Kamer, 54/17). Kuran ayetleri ve Peygamber sözleri İslam'ın kolaylık dini olduğuna işaret eder. Peygamberimizin “kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız, müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz” hadisi, İslam'da insanlara ibadet eğitiminde ya da dini tutum ve davranışlar bireylere/öğrencilere kazandırılırken dikkate alınması gereken en temel yaklaşımı açıkça ortaya koymaktadır (Buhârî, İlim 11, Edeb 80, Cihâd 164; Müslim, Cihâd 6-7. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Edeb 17). Buna, ibadet eğitiminde kolaylaştırma yaklaşımı diyebiliriz. TDB ve diğer alan derslerinde öğretmenlerimiz kolaylaştırma yaklaşımını önemseyerek benimsemelidirler.

İslam orta yolda olma, aşırılıklardan uzak durmayı emreder (Bakara 2/143). İbadetlerde asıl olan zorlaştırıcı, bıktırıcı, aşırılığa sevk edici olmak değil, orta yolda olmaktır. Çünkü insan psikolojisi zor olandan uzaklaşmakta, aşırı tutum ve davranışlar insana zor gelmekte, insan kolay olana meyletmektedir. Yanlış algılamaların hâkim olabildiği günümüz dini tutum ve davranışlarında, orta yol ve kolaylık çizgisinden bazı sapmaların ve kaymaların olduğu gözlemlenmektedir (Sancaklı, 2000). Bu sebeple TDB ve diğer alan derslerinde öğretmenler ibadet öğretiminde orta yol yaklaşımına uygun davranışlar sergilemelidirler.

İbadette ihlas/samimiyet en değerli duygulardır. Bir şeyi, içine karışan ve değerini düşüren başka şeylerden temizleyip arındırmak ve saflaştırmak manalarına gelen ihlas (Sevinç, 2020), ibadetin özü, samimiyetin göstergesidir. İbadetin değeri onu yerine getirirken

gösterilen ihlas ve samimiyete bağlıdır (Özdemir, 2015). TDB ve diğer alan derslerinde ibadet öğretiminde samimiyet yaklaşımına uygun tutum ve davranışlar önemsenmelidir.

İbadet eğitiminde sözlü iletişimde de olması gerektiği gibi sade ve anlaşılır bir dil kullanılmalıdır. TDB ve diğer derslerde öğretmenler yerinde ve zamanında, açık, doğru ve anlaşılır bir dil kullanımıyla öğrencilerin kendilerini kolayca anlamalarını önemsemelidirler. Zira sözcükler taşıdığı anlamlarla çocuğun zihin ve duygularına hitap etmektedir (İder, 2022).

Ahlak

Arapçada “seciye, tabiat, huy” gibi manalara gelen hulk veya huluk kelimesinin çoğulu olan ahlak (Çağrı, 1989), TDK tarafından, “huylar, bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları, aktöre, sağıtöre” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Terim olarak ahlak, umumi bir hayat tarzını, bir grup davranış kuralını, davranış kuralları veya hayat tarzları üzerinde yapılan fikri bir araştırmayı ifade etmek üzere üç şekilde kullanılır. “Budist ahlakı” veya “Hıristiyan ahlakı” derken birinci tarzda, “meslek ahlakı” veya “iş ahlakı” derken ikinci tarzda, “ahlak felsefesi” derken üçüncü tarzda bir kullanım söz konusudur (Kılıç, 1996).

İslâm ahlâkının temel kaynağı Kur’an ve onun ışığında oluşan sünnettir. Kur’an’da ahlak kelimesi yer almamakla birlikte, birincisi “adet ve gelenek” anlamında (Şu’arâ 26/137), ikincisi “ahlak” anlamında (Kalem 68/4) iki yerde tekili olan “huluk” kelimesi kullanılmaktadır (Çağrı, 1989; Tekin, 2018). Kur’an ve sünnet dinî ve dünyevî hayatın genel çerçevesini çizerken inanç ve amelî kurallar belirlenmiş, buna uygun olarak daha sonra kelamcılar, mutasavvıflar, fıkıhçılar, hadisçiler, hatta filozoflar tarafından geliştirilecek olan ahlâk anlayışlarının temelleri oluşturulmuştur (Çağrı, 1989; Güneş, 2011). Buna göre Kur’an, pek çok konuda olduğu gibi konuyu sistematik bir ahlak kitabı gibi ele almamakla birlikte, mükemmel bir ahlak sistemi oluşturacak zenginlikte teorik prensipler ve amelî ilkeler ortaya koymuştur (Çağrı, 1989).

Ahlak, iman ve ibadet kavramları gibi dinin temel bileşenlerinden birisidir. Ahlakı temellendirme problemi tarihi süreçte çokça üzerinde düşünülmüş konulardan birisidir. Ahlakı temel olarak düşünülen esaslar din ve din dışı olarak ikiye indirgenmektedir. Din dışı temellendirme genellikle “akıl, sezgi, duygu” kavramları üzerinden gerçekleşirken, ahlakın dini temeli, Tanrı’nın varlığı ve vahiy gerçekliğinden hareket etmektedir (Kılıç, 1996). Bu anlamda bireylerin nitelikli bir ahlak algısına ve temellendirmesine sahip olabilmeleri için kaliteli bir din eğitimi gereksinimi ortadadır. Ayrıca bireysel ve toplumsal yaşamda ahlaklı bireylerin yetişmesi gereksinimi ve önemi de düşünüldüğünde, bu ihtiyacın tüm paydaşlar için değerli olduğu ortadadır. TDB ve diğer din öğretimi derslerinde ahlak eğitimi/öğretiminde dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır:

Öğrencilere model olma: Ahlak eğitiminin bütün çeşitlerinde belirli bir öneme sahip olan model olma yaklaşımında TDB ve diğer din öğretimi alan öğretmenleri öğrencilere nasıl ahlaklı olunması gerektiğiyle ilgili örneklik sağlarlar. Öğretmenler, öğrencilerine ahlakın önemini ilişkilerinde göstermek zorundadırlar. Bu yaklaşımda öğrencilere sadece belirli erdemler listesi öğretilmez veya belirli ahlaki prensiplerin neler olduğu ve problemlere uygulamanın yolları aktarılmaz. Öğrencilere yönelik tüm ilişkilerde yaparak ve yaşayarak ahlaki tutum ve davranışlar model olunarak öğretilmeye çalışılır (Altıntaş, 2014).

Öğrencilerin değer geliştirmelerine imkân sunma: Öğrencilere ahlaki değerleri aktarmaya yönelik geleneksel yaklaşımlar yerine, onların değer geliştirmeleri önemsenmelidir. Bireyi

merkeze alan bu yaklaşımda öğrencilerin ahlaki muhakeme ve analiz yapmaları sağlanmalıdır. Bu yaklaşımın temel mantığında bireyler toplumda davranışlarını nasıl kontrol edeceklerini öğrenmek için sorumluluk ve özgürlüğe ihtiyaç duyarlar düşüncesi vardır. Bu yaklaşımda öğretmenler ahlaki ikilemlerle öğrencilerin yüksek değerler sistemine dayanan karmaşık düşünce şemaları geliştirmesine yardım etmeli ve öğrencileri kendi değer tercihlerinin gerekçelerini müzakere etmeye yönlendirmelidir (Meydan 2014). Sınıf ortamında iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin vb. ahlaki muhakemelerde öğretmenler iyi bir rehber ve yetiştirici olmak zorundadırlar (Zümrütkal ve Arslantaş, 2021). Öğrencilerin ahlaki muhakeme yapabilmeleri için öğretmenler özellikle şu tutum ve davranışlara dikkat etmelidirler:

Öğretmen ahlaki konularda “doğruyu ben biliyorum”, bakalım öğrencilerin hangisi bu cevabı tahmin edecek düşüncesi içinde olmamalıdır. Öğretmen ahlakın tek kaynağı olarak kendisini görüp, öğrencilerini kendi soru ve yönlendirmeleri üzerine konuşan bireyler olarak görmemelidir. Üzerine konuşulan ahlaki ikilemlere çok farklı boyutlardan bakabilmeli, alternatifleri görmeli ve tartışmayı daha geniş zamana yayabilmelidir. Yüksek akıl yürütme düzeyinde cevaplar veren öğrencileri yeterince onaylayıp ödüllendirmelidir. Öğretmen kendi doğru kabul ettiği cevabı veren öğrencileri liderleştirip tartışmayı onlarla beraber yürütmemelidir (Meydan 2014).

Öğretmenler öğrencilerine karşı anlayışlı olmalı, öğrencilerin duygu ve düşüncelerini anlamak için çaba göstermeli, öğrencilerini daha fazla olumlu ahlaki değer analizine yönlendirmelidirler (Altıntaş, 2014). Öğretmenler öğrencilerin ahlaki analiz yapabilmeleri için öğrencilere problemi sunmalı veya öğrenciler sorunu belirlemelidir. Ardından öğrenciler sorunu açıklamalı, soruna ilişkin bilgi ve kanıtlar toplamalı, kanıtların doğruluğunu değerlendirmeli, olası çözüm yollarını belirlemeli ve değerlendirmeli, alternatif çözüm yolları arasından seçim yapmalı ve seçim doğrultusunda eylemde bulunmalıdırlar. Öğretmenler bu süreçte öğrencilere sorularıyla ufuk açıcı bir rehberlik yapmalıdırlar (Meydan, 2014).

Öğrencilerle gerçek/sağlıklı/nitelikli bir diyalog kurma: TDB dersi ve diğer alan dersleri öğretmenleri öğrencilerle gerçek bir diyalog kurmayı önemsemelidirler. Gerçek diyalog için her iki tarafın hem konuşması hem de birbirini dinlemesi gerekmektedir. Bu gerçek bir iletişim ve etkileşim ortamı yaratmakla mümkündür. Bu amaçla öğrenci ihtiyaçlarının tespit edilmesi, ahlaki tutum ve davranışları kazanması için nasıl bir süreç içerisinde geçtiğinin bilinmesi ve nihayetinde ihtiyaçlarının karşılanması için iş birliği içerisinde çalışılması gerekmektedir. Bu yaklaşımda problemin çözümüne yönelik duyarlı bir şekilde çalışılır. Öğretmenler diyalogun sahte formuna göre çocuklarla iletişime geçmemelidirler. Sadece kural koyma ve bu kurallara muhatabın kayıtsız şartsız itaat etmesini bekleme, başka bir ifadeyle kendi doğrularını diğerlerine dayatma diyalog değildir (Altıntaş, 2014).

Ahlak eğitiminde bütüncül yaklaşım: Ahlak eğitimi çok boyutlu bir olaydır. Bu amaçla çocukların ve gençlerin ahlak eğitiminde bir dizi gereksinimin bir arada olabilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin düşüncelerine olduğu kadar duygularına hitap edilmelidir. İrade eğitimiyle birlikte alışkanlık kazandırılmalıdır. Birey çevresi ve sosyal faktörlerle birlikte eğitilmelidir. Ders konuları ve sınıf etkinlikleri okul kültürüyle birlikte ahlak eğitimine katkı sağlamalıdır. Bu yaklaşımda ahlak eğitiminde değer açıklama, ahlaki muhakeme veya ahlaki değer analizi ve değer aktarma yaklaşımlarının hepsinin bir arada kullanılması önemlidir (Meydan, 2014).

Ahlak öğretiminde teorik nasihat verme yerine pratik tecrübe kullanımı: Öğrencilerin ahlaki tutum ve davranışları kendi kendilerine öğrenmelerini sağlayabilmek için öğretmenler,

onlara eşlik eden tecrübeli ve özen gösteren rehberler gibi davranmalıdırlar. Öğretmenler ahlak eğitiminde çocukların pratik yapabilmelerini sağlamak için fırsatlar sunmalıdırlar. Zira pek çok öğrenci akademik çalışmalara karşı çok ilgili olmasına rağmen, diğer insanlara ve onların ihtiyaçlarına karşı tamamen ilgisiz/özensiz olabilmektedirler. Bu sebeple ahlaki tutum ve davranışlar geliştirmek için öğrenciler daha çok pratik uygulamalara yönlendirilmelidirler (Altıntaş, 2014).

Temel Dini Bilgiler Dersinde Güncel Konular ve Problemler

TDB dersinde güncel konular ve problemler başlığında özellikle bu çalışmada dersin işlenişiyle ilgili meselelere odaklanmak istiyoruz. Fakat bu konuya geçmeden önce TDB dersi ve diğer seçmeli din öğretimi alan derslerinin öğrenciler tarafından seçilme nedenleri, dersin seçiminde etkisinde kalınan durumlar, derslerin bireylerin davranışları üzerindeki etkisi, paydaşların derslerden beklentileri vb. konularla ilgili ayrıntılar önem arz etmektedir. Kotan (2015) nitel yöntem kullanarak öğrenciler, öğretmenler ve yöneticilerle gerçekleştirdiği araştırmasında TDB ve diğer seçmeli derslerle ilgili ifade edilen konulara dönük önemli tespitler yapmıştır. Kısaca araştırma bulgularına değinmekte fayda vardır.

Kotan'a göre öğrenciler dersleri seçme nedenlerini, eksik bilgilerini tamamlama, ortalamayı yükseltme, derslerin kolay olması, davranışlarını düzeltme, doğru, gerçekçi bilgiye ulaşma olarak ifade etmişlerdir. Öğrenciler dersleri seçerken ailenin, kendi isteklerinin, arkadaşlarının ve öğretmenlerinin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler derslerin davranışlarına olumlu katkılar sağladığını, özellikle bu derslerle sabırlı, saygılı, çevreye duyarlı, adaletli, dürüst olmayı, şükretmeyi, ibadette samimi olmayı, alçakgönüllü, hoş görülü, sevap ve günahlara duyarlı olmayı, namaza başlamayı, argo konuşmayı bırakmayı, kul hakkına dikkat etmeyi öğrendiklerini ifade etmişlerdir (Kotan, 2015).

Öğretmenlere göre TDB dersi ve diğer seçmeli derslerin seçilme nedenleri, eksik bilgileri tamamlamak, ortalamayı yükseltmek, devlet kanalıyla doğru gerçekçi eğitim isteği, derslerin kolay olması, dersin sevilmesi ve önceki yıllarda dersten memnun kalınmasıdır. Öğretmenler derslerin seçiminde aileler, arkadaşlar, öğretmenler, kendi istekleri, yöneticilerin öğrencileri etkilediğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu derslerden beklentileri, öğrencinin İbadetini yapması, dini konulardaki eksikliğini gidermesi, yardımsever, paylaşımcı olması, ailesine, vatanına, milletine faydalı olması, yalan söylememesi, Peygamberimizi örnek alması, dersi sevmesi olarak belirlenmiştir (Kotan, 2015).

Öğrencilere göre TDB ve diğer seçmeli derslerin içeriğiyle ilgili sorunları Kotan; konuların yüzeysel ele alınması ya da konuların fazla ayrıntılanmaması, güncel konuların yetersiz olması, hikâyeler ya da örnek olaylarla dersi işlemenin yetersiz olması, tekrarlanan konuların fazla olması, ahlak konularının yetersiz olması şeklinde belirlemiştir (Kotan, 2015). Öğretmenlere göre TDB ve diğer seçmeli derslerin içeriğiyle ilgili sorunlar yine Kotan tarafından şu şekilde tespit edilmiştir. Konularla ilgili hikâyelerin yetersiz olması. Konuların ayrıntılarının yetersiz olması. Kitaplarda daha fazla Kuran surelerinin olması (Yâsîn sûresi gibi). Konu anlatımlarında kronolojik sıranın yetersiz olması. Günümüz problemlerinin yetersiz olması. Konuların daha nitelikli düzenlenememesi. Konu tekrarlarının fazla olması (Kotan, 2015).

TDB dersi İslam dininin iman, ibadet ve ahlak konularını ele almaktadır. Buna göre TDB dersinin güncel konuları ve problemlerinin başında imanla ilgili meseleler gelmektedir. Bilmek,

kabul etmek ve inandığını gibi yaşamayı kapsayan iman kavramıyla ilgili meseleler sadece bir inanma ya da inanmama problemiyle sınırlı değil, nasıl inanıldığı ve inanıldığı gibi yaşanıp yaşanmadığı vb. konularını da içermektedir. Farklı inanma biçimlerine eğilimin özellikle gençler arasında artmakta olduğuna dair söylemlerin olduğu günümüzde (Peker, 2018), bu konunun özenle ele alınması başlı başına önemli bir problemdir. Menküç, DKAB öğretmenleriyle yaptığı araştırmasında öğretmenlerden elde edilen verilere göre öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun inançla ilgili meselelerde zorluk yaşadıklarını belirlemiştir. İnançla ilgili meselelerin başında iman esaslarının geldiğinin belirtildiği araştırmada özellikle, Allah'ın varlığına ve birliğine, meleklerle, ilahi kitaplara, peygamberlere, kaza ve kadere, ahiret hayatına inanma konusunda öğrencilerin çok fazla zorlanmakta olduğu, bu konularla ilgili soru/sorgulamaların yoğun olarak yaşandığı ve bazı inanç esaslarına farklı sebeplerle itiraz edildiği bulguları tespit edilmiştir. Ayrıca öğrenciler kelamî meseleler ve inançla ilgili felsefi yaklaşımlar hakkında da çok fazla problem yaşamaktadırlar (Menküç, 2019). Benzer şekilde Kale ve Güneş'in DKAB ve İHL öğretmenleriyle yaptığı araştırmaya göre öğrenciler kader inancı, insanın iradesi, kötülük problemi, mucize kavramı, ahiret inancı, cennet ve cehennem, Allah'ın mahiyeti gibi konularda problem yaşamaktadırlar (Kale ve Güneş, 2022).

Menküç'ün araştırmasından hareketle öğretmenlere göre öğrencilerin imanla ilgili problem yaşadıkları konular şunlardır: Allah'ın varlığı, birliği, sıfatları ve varlığının delilleriyle ilgili konular. Kader ve kaza ile ilgili konular. Vahyin imkânı, ilahi kitaplara ve peygamberlere inanma, Kur'an-ı Kerim'in değişip değişmediği meselesi, Kur'an-ı Kerim'de anlatılan kıssalar ve mucizeler, Kur'an-ı Kerim'deki bazı ayetler ve hükümler, peygambere olan ihtiyaç mevzusu ve onların hayatları. Melek ve cin gibi görülemeyen varlıklar. Ahiret hayatıyla ilgili konular (Menküç, 2019).

Bireyler çocukluk döneminin sonundan ya da son çocukluk döneminden itibaren özellikle gençlik döneminde dini bunalım ve şüpheler yaşarlar. Ergenlik her yönden geçici bir "bunalım" sürecidir. Ergenlerin dini bunalım yaşamalarına sebep olan etkenler, onların bedenen ve ruhen gelişimiyle doğrudan ilgilidir. Ergenliğin başlangıcında benliğin ve şuurun uyanması, zihin gelişiminin en üst basamağa ulaşması bu bunalımı hazırlayan en temel faktörlerdir. Daha fazla bağımsızlık ve güçlülük duygusuyla birlikte bağımsız bir kişilik olarak kendini ifade etme güdüsünün etkisi yoğunluk kazanınca, ergende dini bunalıma ve çatışmalara sebep olmaktadır. Bağımsızlık ihtiyacıyla birlikte "tenkitçi düşünce" de gelişmektedir. Buluş öncesine kadar hiçbir tenkide tabi tutulmaksızın benimsemiş olduğu dini inanç ve uygulamalar bundan böyle ergen tarafından sıkı bir şekilde gözden geçirilir. İnanıldığı değerler üzerine daha derinlemesine düşünmeye başlayan birey akılla temellendirilemeyen şeylere yönelik bir tenkit ve güvensizlik tutumu gösterebilir (Hökelekli, 2011; Kulaksızoğlu, 2018; Altaş, 2004).

Ergenlerde dini şüphe ve çatışmaların doğmasında etkili olan bazı önemli faktörler vardır. Özgürlük duygusunun uyanmasının etkisiyle birlikte ortaya çıkan her türlü otoriteye yönelik isyankâr eğilimin gelişmesi ve yetişkinlere yönelik güvenin sarsılması. Cinsi dürtülerin ortaya çıkmasıyla birlikte bedensel duyguların dini ahlak kurallarına karşı ayaklanması ve suçluluk duygusunun belirmesi. Hayatın anlamsızlığına ve mantıksızlığına yönelik olumsuz duyguların gelişimi. Sağlıklı ve nitelikli din eğitimi yetersizliği sebebiyle uygun olmayan ve başarısız bir dini sosyalleşmenin ortaya çıkması. Hayatın içinden olaylar ve bilimsel yaklaşımlarla dini inanç ve öğretiler arasında uzlaşmazlık ve çelişki görülmesi. Din görevlilerinin ve dindarların bazı olumsuz tutum ve davranışları. Dini konularda kaliteli rehberlik ve bilgi eksikliği bu faktörlerden bazılarıdır (Hökelekli, 2011).

Toplumsallaşma, sosyalleştirme veya toplumsallaştırma olarak da ifade edilebilen sosyalleşme, bireyin toplumsal düzene uymayı, sosyal hayata uyum sağlamayı öğrenmesi demektir. Sosyalleşme sürecinde birey üyesi olduğu toplum hayatına katılım için gerekli olan beceri, yetenek ve alışkanlıkları kazanmalıdır (Okumuş, 2014). Bu süreçte din ve dine ait olan tutum ve davranışlar en etkin olan unsurlardır. Bu çerçevede TDB dersi öğretmenleri genç bireylerin sosyalleşme süreçlerinin uygun ve başarılı olabilmesini sağlamak için gayret göstermelidirler. Hayatın anlamı ve yaşam gayesi üzerine genç bireylerin içinde buldukları ergenlik dönemi itibariyle farklı algılamalar ya da anlayışlar geliştirmeleri mümkün olabilmektedir. Bu amaçla TDB dersi öğretmenleri öğrencilerinin hem yaşamla ilgili hem de din ve dine ait olanla ilgili sağlıklı ve kaliteli anlayışlar geliştirmelerine rehberlik edebilmelidirler. Bu noktada önemli bir uyarı, TDB öğretmenlerinin dayatmacı bir yaklaşımla genç bireylere hayatın anlamının ne olduğunu dikte etmek ya da kendilerinin uygun bulduğu hayatın anlamını onların da kabul etmelerini sağlamaya çalışmak yerine, bireylerin hayatın anlamını doğru keşfetmelerine destek olacak kaliteli yönlendirmeler yapmalarının gerekliliği olabilir.

Lise gençlerine yönelik inanç öğretimi konusunda TDB dersi ve diğer din öğretimi alan öğretmenleri özellikle şu hususlara dikkat etmelidirler:

İnanç öğretiminde hem içerik/kapsam hem de doğru bilgi verilmelidir. İnanç öğretiminde anlamlı bilgi önemlidir. Yeni öğrenmelerle önceki öğrenmeler arasında sağlıklı bir ilişki olmalıdır. İnanç-davranış birlikteliğine dikkat edilmelidir. Bireyin aktif katılıma ve içselleştirerek öğrenmesine önem verilmelidir. Nitelikli bir imana doğru yol alınan süreçte bilgi ve irade birlikteliğine dikkat edilmelidir. Bir takım kuru bilgiler ve davranış kalıplarını ezberletmek yerine dinin öğretisinin bizzat kendisi tarafından anlamlandırılması, keşfedilmesi, özümsemesi sağlanmaya çalışılmalıdır (Yılmaz, 2014).

TDB dersinde ibadet konularıyla ilgili problem olarak ifade edilebilecek sorunlar inançla ilgili konulara nispetle daha azdır. Mengüç araştırmasında, öğretmenlere göre öğrencilerin ibadetler ve ibadetlerin yapılışlarıyla ilgili sorularının çok fazla olmadığını fakat ibadetlerin gerekliliği konusunda sorgulamalarının ve itirazlarının olduğunu belirlemiştir (Menküç, 2019). Benzer şekilde Kale ve Güneş'in öğretmenlerle yaptığı araştırmada da bazı gençler arasında ibadet zorunluluğunun sorgulandığı tespit edilmiştir (Kale ve Güneş, 2022). Özellikle ergenlikle birlikte sorgulamaların fazlaca olduğu bu süreçte TDB dersleri ve diğer din öğretimi alan dersleri öğrencilere niçin ibadet etmeleri gerektiğini anlamlandırmalarını sağlayacak biçimde işlenebilmelidir.

Din öğretimi alan derslerinde öğrencilerin en çok dikkatini çeken ve hayatlarıyla da ilişkili olduğu için en çok soru sorduğu aynı zamanda anlamakta zorlandığı konulardan birisi mezhep konusudur (Menküç, 2019; Kale ve Güneş, 2022). Din eğitimi ve öğretimi insanla birlikte başlayan ve hayatın sonuna kadar da devam edecek olan bir yolculuk gibi düşünüldüğünde bu uzun soluklu süreçte farklı din eğitimi ve öğretimi modelleri söz konusudur. Tosun, bu uzun süreçten ve din öğretimi modellerinden ayrıntılı bir şekilde bahsederek Türkiye'deki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin (ve diğer seçmeli din öğretimi alan derslerinin) mezhepler üstü bir anlayışa sahip olması gerektiğini ifade etmektedir. Tosun'a göre Din dersleri, İslam dini ve diğer bazı dinler hakkında temel ve doğru bilgi vermeyi hedefler, İslam dini merkezli, mezhepler üstü olarak tasarlanmıştır (Tosun, 2018).

Din öğretimi alan derslerinde öğrencilerin en çok sorun yaşayabildikleri konulardan birisi de din-bilim ilişkisidir. Menküç araştırmasında bazı öğrencilerin din ile bilimin çatıştığını düşündükleri için itirazlarda bulduklarını belirlemiştir (Menküç, 2019). Benzer şekilde Kale

ve Güneş'in araştırmasında da bazı gençler arasında din-bilim ilişkisinin sorgulandığı ve öğrencilerin bu konuda sorun yaşadıkları belirlenmiştir (Kale ve Güneş, 2022). Coşkun, din-bilim ilişkisini incelediği çalışmasında konuyu farklı yönleriyle ele aldıktan sonra, din-bilim çatışması tezinin, iki kavramın tanım, amaç ve işlevleri bağlamında söz konusu olmadığını, iki kavram arasındaki ilişkinin doğal rengi veya parçası değil, farklı nedenlere dayalı olarak eklemlendiğini belirtmektedir. Ayrıca Coşkun din-bilim ilişkisindeki çatışma eklemlenmesinin nedenlerine dair tarihi süreçte, bugün ve gelecekte yaşanabilecek siyasi, toplumsal ve kültürel politikaların etkisine de değinmektedir (Coşkun 2019). Din-bilim ilişkisi konusu çok farklı yönlerden incelenebilecek çok kapsamlı bir konu olmakla birlikte kısaca TDB dersi öğretmenleri ve diğer din öğretimi alan dersleri öğretmenlerinin konuyu vahiy-akıl ve sağlam/doğru/gerçek bilgi çerçevesinde ele almalarının daha doğru olacağını belirtmek gerekmektedir. Ayrıca TDB dersi öğretmenleri bu konuda gereği kadar esnek ve olabildiğince uzlaşmacı bir yaklaşım sergilemelidirler. Bununla birlikte yine TDB dersi öğretmenleri katı, keskin, çatışmacı ya da kavgacı yaklaşımlardan uzak dururlarsa genç bireylerin bu konuda (din-bilim ilişkisi) doğru algı ve anlayışlar geliştirmelerine yardımcı olabileceklerdir.

Sonuç ve Öneriler

Temel Dini Bilgiler dersi ortaokullar ve liselerde seçmeli, İmam-Hatip ortaokulu ve liselerinde ise zorunlu bir derstir. Bu çalışma İmam-Hatip liselerinde 9. sınıflarda zorunlu olarak okutulan Temel Dini Bilgiler dersinin öğretimini incelemeyi amaçlamaktaydı. Dersin temel felsefi öğrencilerin Allah ve Resulüne karşı sorumluluklarını öğrenmeleri, bireysel ve toplumsal sorumluluklarının farkında olmaları, iman, ibadet, ahlak ve sosyal hayatla ilgili konuları temel düzeyde öğrenmeleri, ahlaki tavır ile tutumlar açısından tutarlılık gösteren bireyler olarak yetişmelerini sağlamak olarak belirlenmiştir. Bu sayede ders İslam dininin özüne ve insanın yaratılışına uygun yaşamaya zemin hazırlamaktadır (MEB; 2018).

Öğretim programının en temel ögesi programın hedefleridir. Programın hedefleri programın içerik/kapsam, öğrenme-öğretme durumları ve sınav durumları öğelerinin belirlenmesinde temel unsurdur. Buna göre TDB dersi kazanımlarıyla ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır. TDB dersi birinci üniteye ait tüm kazanımlar bilişsel alana aittir. Duyuşsal ve psikomotor alana ait kazanım tespit edilememiştir. TDB dersi birinci ünite kazanımlarının 4'ü alt düzey, 2'si üst düzey süreçler boyutundadır. İkinci ünite kazanımlarının 16'sı bilişsel, 1'i duyuşsal alandadır. Psikomotor alana ait kazanım tespit edilememektedir. TDB dersi ikinci ünite bilişsel alan kazanımlarının 11'i alt düzey, 5'i üst düzey süreçler boyutundadır. K17 duyuşsal alan kazanımıdır. Üçüncü ünite kazanımlarının 5'i bilişsel, 3'ü duyuşsal alandadır. TDB dersi üçüncü ünite bilişsel alan kazanımlarının 2'si alt düzey, 3'ü üst düzey süreçler boyutundadır. K5-K6-K7 duyuşsal alan kazanımı olarak değerlendirilmiştir. Dördüncü ünite kazanımlarının 3'ü bilişsel, 3'ü duyuşsal alandadır. TDB dersi dördüncü ünite bilişsel alan kazanımlarının 1'i alt düzey, 2'si üst düzey süreçler boyutundadır. K2-K4-K5 duyuşsal alan kazanımı olarak değerlendirilmiştir. Beşinci ünite kazanımlarının 6'sı bilişsel 3'ü duyuşsal alandadır. TDB dersi beşinci ünite bilişsel alan kazanımlarının 4'ü alt düzey, 2'si üst düzey süreçler boyutundadır. K4-K5-K9 duyuşsal alan kazanımı olarak değerlendirilmiştir.

Temel Dini Bilgiler dersi öğretmenleri; öğrencilerin İslam dininin özünü oluşturan iman, ibadet ve ahlak konularını bütüncül bir yaklaşımla kavrayabilmeye, dersin konu ve kazanımlarını Hadis, Fıkıh, Tefsir, Akaid, Kelam vb. derslerle ilişkilendirerek işleyebilmeye, dersin devam eden yıllardaki öğrenmelere zemin hazırlamasını sağlama, konu ve kazanımları

bu olgu göz önünde bulundurularak verebilmeye, öğrencilerde ön yargı oluşturacak ve yılgınlığa sebep olacak uygulamalardan kaçınmaya özellikle dikkat etmelidirler (MEB, 2018).

TDB dersi özellikle iman, ibadet ve ahlak konularını ele alan bir derstir. Yetişmekte olan bireylere bu kazanımları edinme sürecinde kaliteli rehberlik edilebilme ihtiyacının din eğitimcileri ve öğretmenler tarafından sağlıklı bir şekilde karşılanması gerekmektedir. Ayrıca İslam dinine ait bu temel konuların ana kaynağından, doğru bilgi, ilgi ve sevgiyle öğretilmesi de önemlidir. Bu önemli sorumluluğa dair din eğitimcilerinin ve öğretmenlerin farkında olmaları ve bu amaçla öğrencilere kaliteli rehberlik edilebilmelerinin sağlanması gerekmektedir. Bu hedefe ulaşmak için çalışmada, TDB dersi öğretim programı, dersin temel felsefesi ve amaçları, ünite ve kazanımları, ana konuları, güncel konuları ve problemleri ayrıntılı bir şekilde işlenmiş ve alan temsilcilerinin istifadesine sunulmuştur.

TDB dersinde öğretmenler kaliteli öğrenme-öğretme durumları oluşturabilmelidirler. Bu amaçla öğretmenler derslerinde; anlatım, tartışma, örnek olay, problem çözme, gösterip yaptırma yöntemlerini, gösteri (demonstrasyon), soru-cevap, kavram haritası, vızıltı grupları, balık kılıcı, istasyon, münazara, beyin fırtınası, analogi (benzetme), metafor (mecaz), sokratik tartışma, altı şapkalı düşünme tekniği vb. teknikleri kullanmalıdırlar. Bu sayede oluşacak zengin sınıf içi uygulamalar öğrenme-öğretme sürecinin daha nitelikli olmasını, öğrenci kazanımlarının ve dersin hedeflerinin gerçekleştirilebilmesini sağlayacaktır.

Dersler öğrenci ilgi, ihtiyaç ve beklentilerine göre planlanmalıdır. Anlatım yöntemi yanında tartışma, soru-cevap, beyin fırtınası vb. öğrencinin etkin katılımını sağlayan tekniklerle dersler işlendiğinde, derse yönelik öğrencinin olumlu tutumu artacaktır. TDB dersi öğretmenleri eğitim-öğretimle ilgili yenilikleri takip ederek, dersin hedef ve kazanımlarını gerçekleştirmeye hizmet edecek güncel yöntem ve teknikleri kullanmaya özen göstermelidirler. Bu şekilde öğrenci ilgilerinin sürekli canlı tutulması, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor kazanımların nitelikli gerçekleştirilmesi, İslam'ın iman, ibadet ve ahlak konularının hakkıyla öğrenilebilmesi gibi kazanımlar sağlanabilecektir. TDB dersi sonraki süreçte işlenecek meslek derslerine temel teşkil eden bir derstir ve bu derste elde edilen başarı ya da başarısızlık bütün dersleri olumlu ya da olumsuz etkileyecektir (Ağırakça, 2018).

Kaynakça

- Ağırakça, P., G. (2018). Temel Dini Bilgiler Dersinin Öğretimi. E. Keskiner (Ed.), *İmam hatip liselerinde mesleki din öğretimi* içinde (s. 1-40). Yekder Yayınları
- Altaş, N. (2004). *Gençlik döneminde din olgusu ve liselerde din öğretimi*. Nobel yayın dağıtım.
- Altıntaş, M. E. (2014). Ahlak eğitimine feminist bir yaklaşım: Özen yaklaşımı. *Bilimname*, 26(1) 99-120. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/40619> adresinden 3.11.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Ay, M. (2011). Kalam'da akıl iman ilişkisi: temel teolojik yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 52(1), 49-68. https://doi.org/10.1501/llhfak_0000001056 adresinden 12.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Bilgin, B. (1988). *Eğitim bilimi ve din eğitimi*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Bümen, N. T. (2006). Program geliştirmede bir dönüm noktası: Yenilenmiş Bloom taksonomisi. *Eğitim ve Bilim*, 31(142), 3-14. <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/837> adresinden 6.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Ceyhan, M. A. (2018). Allah-insan iletişimi açısından vahiy. *Kader*, 16(2), 347-372. <https://doi.org/10.18317/kaderdergi.455271> adresinden 30.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Coşkun, C. (2019). Din-bilim ilişkisi ve çatışmanın araçsallığı. *Bilimname*, 37(1), 1057-1084. <https://doi.org/10.28949/bilimname.532720> adresinden 25.11.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni, nicel, nitel ve karma yöntem yaklaşımları*, (S. B. Demir, Çev.; 3. Baskı). Eğiten Kitap Yayınları.
- Çağrı, M. (1989). Ahlak. Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahlak#1>, adresinden 1.11.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde program geliştirme*. (23. Baskı). Pegem Akademi.
- Durmuş, B. (2017). 4. Sınıf din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programı kazanımlarının Bloom ve revize edilmiş Bloom taksonomilerine göre değerlendirilmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi* 21, 44-58. <file:///C:/Users/Fatih/Downloads/mjer-365-manuscript-1946041.pdf> adresinden 6.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Ekşioğlu, H. (2011). *İnanç veya dünya görüşüne sahip olma tarzıyla psikolojik iyi olma arasındaki ilişki* (Yayın No. 280735) (Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 2.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Erken, B. (2020). Hukuki temelde Türkiye'de zorunlu din dersi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 28(1), 237-263. <https://doi.org/10.15337/suhfd.659796> adresinden 7.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Meteksan Yayınları.
- Esen, M. (2008). İman kavramı üzerine. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 49(1), 79-91. https://doi.org/10.1501/llhfak_0000000956 adresinden 9.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Gül, G. (2004). Birey toplum eğitim ve öğretmen. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 223-236. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/93027> adresinden 2.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Gümrükçüoğlu, S. (2013). Kur'an'da Allah ve insan arasındaki iletişim kodları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6, 837-862. DOI : [10.9761/JASSS983](https://doi.org/10.9761/JASSS983) adresinden 30.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Günaydın, M. (2009). Din kültürü ve ahlak öğretiminin ilköğretim ve liselerde zorunlu ders olmasına Prof. Dr. Hüseyin Atay'ın katkıları. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 9(1), 287-304. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/52375> adresinden 7.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Güneş, Y. (2011). İslam ahlakının temel özellikleri. *EKEV Akademi Dergisi*, 15 (49), 93-104. https://isamveri.org/pdfdrq/D01777/2011_49/2011_49_GUNESY.pdf adresinden 2.11.2023 tarihinde erişilmiştir.

- Harman, Ö. F. (2001). İslam, Vahiy geleneği içinde İslâm, TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/islam#2-vahiy-geleneği-icinde-islam> adresinden 27.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Harman, V. (2015). Psiko-sosyal kelâm: İman kavramı bağlamında duygu, düşünce ve davranış etkileşimi. *Namık Kemâl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 36-71. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/226569> adresinden 10.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Hökekleli, H. (2011). *Din Psikolojisi*. (9. Baskı). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İder, S. (2022). İbadet ve ruh sağlığı ilişkisi yönüyle ibadet eğitimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 1.Uluslararası Sosyal ve Teknik Bilimler Sempozyumu Özel Sayısı, 22(1), 38-46. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3275323> adresinden 20.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Kale, A. ve Güneş, A. (2022). DKAB ve İHL meslek dersleri öğretmenlerinin deizme bakışı. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22, 346-375. <https://doi.org/10.32950/rteuidf.1189533> adresinden 17.11.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Kaya, M. ve Küçük, N. (2017). İbadetler ile hayatın anlamı ve psikolojik iyi olma arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 42, 17-44. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/342319> adresinden 2.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Kulaksızoğlu, A. (2018). *Ergenlik psikolojisi*. (20. Baskı). Remzi Kitabevi.
- Kılıç, R. (1996). *Ahlakın dini temeli*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 170-189. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1156348> adresinden 23.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Kotan, İ. (2015). *Ortaöğretimde bazı seçmeli dini derslere ilişkin öğrenci öğretmen ve yönetici görüşlerinin incelenmesi* (Yayın No. 394939) (Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 12.11.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Menküç, D. (2019). *Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin görüşleri ışığında liselerde deizm düşüncesi*. (Yayın No. 557634) (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 17.11.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Meydan, H. (2013). Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40, 219-250. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/31189> adresinden 10.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/40229> adresinden 6.11.2023 tarihinde erişilmiştir.
- MEB. (2018). *Anadolu imam hatip lisesi ve hazırlık sınıfı bulunan anadolu imam hatip lisesi haftalık ders çizelgesi*. Ankara: MEB. Erişim adresi: https://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_08/22161029_AYHL_HDC_2022-63_UygulamaY_22082022_1.pdf adresinden 16.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- MEB. (2018). *Temel dini bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: MEB. Erişim adresi: https://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_08/17174814_AYHL_TemelDiniBilgiler_2017.pdf adresinden 16.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Nas, M. (2018). Çocukluk dönemi gelişimi ve din eğitimi. *Talim*, 2(2), 289-325. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/993076> adresinden 4.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Oğuzkan, A. F. (1974). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Okumuş, E. (2014). Din ve sosyalleşme. *Turkish Studies*, 9(11), 429-454. DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7398> adresinden 20.11.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Özdemir, A. (2015). Kur'an'da ihlas. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(2), 153-166. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/303766> adresinden 26.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Özkan, H. (2022). Din eğitimi çerçevesinde ibadetlerin, irade eğitimi ve zaman yönetimiyle ilişkisi. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(1), 323-352. <https://doi.org/10.17859/pauifd.1103470> adresinden 20.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Öztürk, F. (2008). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim öğretiminde "iman" ve "ahlak" kavramı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*, 41(1), 223-239. DOI: [10.1501/Egifak_0000000196](https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000196) adresinden 11.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Peker, H. (2018). Tanrı ve din tasavvuru bağlamıyla deizm ve yayılımı üzerine. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(8), 13-42. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/495228> adresinden 15.11.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Peker, H. (1993). *Din psikolojisi*. Sönmez Matbaası.
- Sak, R., Sak, İ.T.Ş., Şendil, Ç.Ö. ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250, <https://doi.org/10.33400/kuje.843306> adresinden 23.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Sancaklı, S. (2000). Hz. Peygamber'in ibâdetlerde öngördüğü itidâl ve kolaylık anlayışı. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(1). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/144003> adresinden 24.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Selçuk, M. (1991). *Çocuğun eğitiminde dini motifler*. (2. Baskı). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sevinç, S. (2020). İhlâs kavramının tahlili (sözlük bilim ve Kur'an âyetleri özelinde). *Din ve Bilim-Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 49-67. <https://doi.org/10.47145/dinbil.823387> adresinden 26.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Sinanoğlu, M. (1999). İbadet, Etimoloji ve Tanım, TDV İslam Ansiklopedisi, Erişim adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibadet#1-etimoloji-ve-tanim> adresinden 17.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Şahin, İ. (2005). Hedeflerin aşamalı sınıflaması". M. Öztürk (Ed.) *Öğretimde planlama ve değerlendirme* içinde (s. 99-134). Lisans Yayınları.
- Şentürk, H. (1994). İbadetin manası ve fonksiyonları üzerine psikolojik bir bakış denemesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 139-158. http://ktp.isam.org.tr/pdfdrq/D01535/1994_1/1994_1_SENTURKH.pdf adresinden 17.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Tekin, İ. (2018). *İnsan-ı kâmil anlayışı bağlamında ahlak eğitimine kuramsal bir yaklaşım*. (Yayın No. 502384) (Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 2.11.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Türk Dil Kurumu, (2023). Ahlak. Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 1.11.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Tosun, C. (2001). *Din eğitimi bilimine giriş*. Pegem Akademi Yayınları.
- Tosun, C. (2018). Din eğitimi-öğretimi ve mezhep. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 29(2), 257-267. <https://www.islamiarastirmalar.com/upload/pdf/b06c61d2d2036ac.pdf> adresinden 23.11.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Tutkun, Ö. F. (2012). Bloom'un yenilenmiş taksonomisi üzerine genel bir bakış. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 2(1), 14-22. <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423911421.pdf> adresinden 6.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Türk, E. (2014). Çocukluk döneminde duygusal gelişim ve din eğitimi. *Marife*, 14(3), 143-158. <http://marife.org/tr/download/article-file/493939> adresinden 2.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.

- Yılmaz, M. (2014). İnanç öğrenme alanları açısından lise din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitaplarının incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(3), 117-134. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/32490> adresinden 22.11.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Yürük, T. (2015). Temel dini bilgiler dersi ile DKAB derslerinde ibadet öğretiminin içerik açısından karşılaştırılması. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 9(17), 223-249. https://isamveri.org/pdf/drg/D03402/2015_17/2015_17_YURUKT.pdf adresinden 9.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Zümrütkal, S. ve Arslantaş, H. A. (2021). Değer eğitimi perspektifinde öğretmen rolü. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 50, 240-253. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.936376> adresinden 7.11.2023 tarihinde erişilmiştir.

Extended Abstract

Introduction

People who are born with a complex structure and many abilities must be educated in all aspects in order to develop these abilities. The definitions put forward by scientists working on education vary according to different approaches. In its most general sense, education is the art of raising people according to their characteristics.

Religion and education are two indispensable concepts of human life. This is because humans are believers and educated beings. Religious education is the process of deliberately trying to bring about desired changes in an individual's religious behavior through their own experiences. The common goal of religion and education is to reveal the hidden powers that people are born with, to ensure their development, and thus to raise virtuous individuals and create virtuous communities.

Religious Culture and Moral Knowledge courses became compulsory with the 1982 Constitution, following different processes after the Republic. Later, Basic Religious Knowledge, Life of Prophet Muhammad and Holy Quran courses were added to the process as electives. However, Basic Religious Knowledge course is taught as a compulsory course in Imam Hatip schools.

Method

This study is a qualitative patterned research. Qualitative pattern is used in unstructured observations, interviews and document reviews where facts and events are examined in their natural environments and aimed at presenting realistic and holistic data. In qualitative research, there are different data collection techniques such as qualitative observation, interview, audio and visual materials and qualitative documents. Qualitative documents can be public documents (e.g. official reports) and private documents (e.g. personal diaries). Qualitative documents were used when collecting data in this research. The data of the research was obtained from the 2018 Imam Hatip High Schools 9th Grade Basic Religious Knowledge (BRK) course curriculum. Content analysis technique was used when interpreting the parents of the study.

Findings

In the Basic Religious Knowledge (BRK) course, upon the achievement of "Comprehensive the principles of faith in a holistic way", the teacher first processes the conceptual framework of the subject through the concept map prepared by the student in order to understand the principles of faith in Islam. Then, it creates an environment for discussion on topics such as the relationship between faith and knowledge, and the relationship between faith and reason. In this regard, the teacher uses techniques such as question-answer, Socratic discussion, and station to enable the student to think and actively learn with rich in-class activities. He/she asks the students to give examples from their own experiences regarding the subject and the outcome. In this way, he aims to use the information he has learned in his life and to make what he has learned functional. The student structures the knowledge by using the information he has learned. At the end of the process, the teacher makes an evaluation in accordance with the achievements. The Basic Religious Knowledge

course curriculum is implemented in all these activities, which include an interactive classroom environment between teacher and student, a rich learning-teaching process suitable for students with different learning styles, ensuring that the student learns by doing and experiencing, and evaluating the process.

The basic philosophy of the BRK course is to ensure that students learn their responsibilities towards Allah and His Prophet and become aware of their individual and social responsibilities. At the same time, this course aims to provide students with basic subjects related to faith, worship, morality and social life, which pave the way for living in accordance with the essence of the Islamic religion and human creation, and to raise them as individuals who are consistent in terms of moral attitudes and attitudes.

In the BRK course, care should be taken to ensure that students comprehend the issues of faith, worship and morality, which constitute the essence of the Islamic religion, from a holistic perspective. In addition, care should be taken to ensure that the subjects and achievements are given in association with relevant courses such as Hadith, Fiqh, Tafsir, Akaid, Kalam, Islamic Ethics, Rhetoric and Professional Practice. It should not be forgotten that the BRK course will form the basis for students' future learning; Subjects and achievements should be given at a basic level, taking this fact into consideration, and practices that would create prejudice and cause discouragement in students should be avoided.

When the outcomes of Unit I of the BRK course are examined according to the taxonomic classification (Bloom Taxonomy) of learning areas or objectives, 4 out of seven outcomes are explained, 1 defines, 1 comprehends, and 1 establishes. Accordingly, all achievements belong to the field of cognitive learning. Achievements in the affective and psychomotor domains cannot be detected. In the second unit, out of seventeen learning outcomes, 9 explain, 3 exemplify/give examples, 1 interpret, 1 distinguish, 1 say, 1 realize, and 1 becomes willing. Accordingly, 16 achievements belong to the cognitive domain and 1 objective belongs to the affective domain. Gains related to the psychomotor domain cannot be detected. 5 of the third unit outcomes are in the cognitive domain and 3 in the affective domain. 3 of the fourth unit outcomes are in the cognitive domain and 3 in the affective domain. 6 of the fifth unit achievements are in the cognitive field and 3 in the affective field.

The Basic Religious Knowledge course prepares students for vocational courses in later grades in Imam-Hatip High Schools. For this purpose, the course has a general content about the religion of Islam, faith, worship and morality.

Faith is an attitude that has aspects of emotion, thought and action. In terms of the thought dimension in teaching the concept of faith, religious educators/teachers should use approaches that will enrich the thought world of individuals/students. Teachers should use approaches that give importance to the unity of faith and deeds in terms of action dimension in teaching the concept of faith. In teaching the concept of faith, teachers should pay attention to approaches that allow students to base their faith and they should use approaches that allow students to ask questions or inquire.

Worship is one of the basic components of religion as the reflection of faith in behavior. Worship education is one of the main problems of religious education. Since worship develops or strengthens faith, worship education completes and integrates faith education. Love-based approach and inclusive approach should be taken into consideration in worship education. The religion of Islam attaches importance to both worldly life and the afterlife. This should be followed accordingly in worship training. Islam is the religion of ease and orders us to be on

the middle path and stay away from extremes. Sincerity is the most valuable feeling in worship. In the BRK course, teachers should demonstrate approaches in accordance with these principles.

The main source of Islamic ethics is the Quran and the sunnah formed in its light. Morality is one of the basic components of religion, such as the concepts of faith and worship. The following points are important in moral education in the BRK course: Be a model for students. Providing students with the opportunity to develop values. Enabling students to make moral judgments. Establishing real/healthy/qualified dialogue with students. Holistic approach in moral education. Using practical experience instead of giving theoretical advice in moral teaching.

Issues related to faith come first among the current issues and problems of the TDB course. It is an important problem that this issue should be handled carefully today, when there are rumors that the tendency towards different ways of believing is increasing, especially among young people. The issues that students have problems with faith are as follows: Topics related to the existence, unity, attributes and evidence of God's existence. Matters related to fate. The possibility of revelation, belief in holy books and prophets, the issue of whether the Holy Quran has changed or not, stories and miracles told in the Holy Quran, some verses and provisions in the Holy Quran, the need for prophets and their lives. Invisible beings such as angels and jinns. Issues related to the afterlife. Teachers should pay particular attention to the following issues when it comes to teaching faith to high school students: In faith teaching, both scope and information should be given accurately. Meaningful knowledge is important in teaching faith. There must be a correct relationship between new learning and previous learning. Attention should be paid to the association of belief and behavior. The student should be ensured to learn through active participation and internalization.

Problems that can be described as problems related to worship issues in the BRK course are fewer than those related to faith-related issues. In this course, one of the topics that attracts the students' attention the most and that they ask the most questions about because it is related to their lives and that they have difficulty understanding is the issue of sect. In addition, one of the issues that students may have the most problems with is the relationship between religion and science.

Conclusion and Recommendations

BRK course is a course that specifically addresses the issues of faith, worship and morality. The need for quality guidance to growing individuals in the process of acquiring these achievements must be met in a healthy way by religious educators and teachers. It is also important that these basic subjects of the Islamic religion can be taught from the main source, with correct knowledge, interest and love.

Teachers should be able to create quality learning-teaching situations in the BRK course. For this purpose, in their lessons, teachers teach lectures, discussions, case studies, problem solving, demonstration methods, question-answer, concept map, buzz groups, fishbone, station, debate, brainstorming, analogy, metaphor, socratic discussion. They should pay attention to methods and techniques such as the six thinking hats technique. In this way, rich classroom practices will ensure that the learning-teaching process is more qualified and student gains and course objectives can be achieved.

Lessons should be planned according to student interests, needs and expectations. In addition to the narrative method, discussion, question-answer, brainstorming, etc. When taught with techniques that ensure active student participation, students' positive attitudes towards the course will increase. BRK course teachers should follow the innovations in education and training and take care to use up-to-date methods and techniques that will serve to achieve the goals and achievements of the course. In this way, achievements such as keeping student interests constantly alive, achieving cognitive, affective and psychomotor gains in a qualified manner, and being able to properly learn the subjects of faith, worship and morality in Islam can be achieved. BRK course forms the basis for the vocational courses to be taught in the following period, and success or failure in this course will affect all courses positively or negatively.